

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Mammaberget, Torsby kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610246 Mammaberget
Mittpunktskoordinat:	1325914 - 6727370
Totalareal:	69 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Området är utpekat enligt Habitatdirektivet samt enligt Fågeldirektivet.
Fastigheter:	Torsby kommun: Kindsjön 1:79, 1:110, 1:141
Ägandeförhållande:	Privat

Beskrivning av området

Från toppen av Mammaberget på 560 m ö h sluttar området ganska brant åt öster, ned mot Dypåns dalgång. Tvärs mot sluttningen skär ett par mindre svackor genom området, och i stora delar av sluttningen är förekomsten av block påtaglig. Inslaget av block skapar värdefullt substrat för epilitiska arter.

Merparten av Mammaberget täcks av gammal (120-130 år) granskog där enstaka bestånd har upp till 10 % inslag av löv i form av asp, rönn och sälg. I mitten av området finns ett par bestånd med gallringsskog. I norra delen finns flera tallöverståndare. Från en mycket gles och mager skog på Mammabergets topp ökar boniteten utmed sluttningen, och ställvis finns en högre, grov och växtlig granskog. Förekomsten av död ved varierar inom området som ett resultat av tidigare skogsskötselåtgärder. I vissa delar är mängden död ved mycket liten. Stora delar av området har en mer medelgod förekomst, och vissa partier har gott om grova granlåg, högstubbar och toppbrutna granar. I bestånden med förekomst av äldre löv, björk, asp, sälg och rönn, finns även grövre låg av samma trädslag. Någon påtaglig förekomst av brända stubbar finns inte varför området sannolikt inte haft någon betydande påverkan av brand under de senaste århundradena.

Mammaberget innefattas av två nyckelbiotoper. Här har man funnit flera arter (signal- och rödlistade arter) som t ex stor aspticka, lunglav, aspgelélav och skrovellav. Sett ur ett värmländskt perspektiv utgör Mammaberget en stor areal sammanhängande gammalgranskog med höga naturvärden.

Ingående naturtyp enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)
9010	Västlig taiga	41

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Artkod	Artnamn
A104	Järpe <i>Bonasia bonasia</i>
A108	Tjäder <i>Tetrao urogallus</i>
A236	Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>
A241	Tretåig hackspett <i>Picoides tridactylus</i>

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Mammaberget är att bidra till att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för ingående naturtyp och arter på biogeografisk nivå. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att specifika bevarandemål uppfylls. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtypen och arterna i detta Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål*
Västlig taiga (9010)	<i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 41 ha omfattning. <i>Strukturer och funktioner</i> <ul style="list-style-type: none">- Andel död ved/levande ved ska vara minst 1/x.- Lövträdsandelen ska vara minst x %.- Icke inhemska trädslag ska saknas.- Sumpskogar har en ostörd hydrologi och hydrokemi. <i>Typiska arter</i>
Järpe (A104) Tjäder (A108) Spillkråka (A236) Tretåig hackspett (A241)	<i>Populationsutveckling</i> <i>Artens livsmiljö:</i>

*/Bevarandemålen fastställs efter basinventeringen

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att ingående naturtyp och fågelarter ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

9010 Västlig taiga

- Skoglig kontinuitet (naturlig åldersdifferentiering och artsammansättning hos de olika trädslagen).
- Naturvärden utvecklas huvudsakligen genom naturlig dynamik, vilket omfattar störningar, t ex stormfällningar, insektsangrepp, översvämningar och brand.
- Olika typer av substrat:

- Död ved; grenar, torrakor, lågor mm i olika nedbrytningsstadier samt olika typer av bränd ved
- Gamla och grova träd med dithörande barkstruktur
- Lövträd av t ex asp, sälg och rönn
- Hålträd

Substraten utgör viktiga livsmiljöer för kryptogamer och insekter. Vissa av substraten är även viktiga som boplatser för fåglar.

- Ostörd hydrologi i myrmarker och sumpskogar.
- Påtaglig minskning av antalet typiska arter och deras populationer får ej ske. De typiska arterna reagerar relativt snabbt på naturtypiska hotfaktorer. Förekomsten av de typiska arterna utgör ett mått på naturtypens bevarandestatus.

A104 Järpe

Järpen föredrar tät flerskiktad barrskog med ett betydande inslag av lövträd (>10 %), främst al, björk och asp. Arten är som vanligast i sumpskogsområden, och rent generellt kan förekomst av surdråg, alkärr och bäckar sägas gynna arten. Lövträdsberoendet är särskilt utpräglat under vintern då järpen i stor utsträckning livnär sig på alknoppar, alhången och björknopp. Sommartid lever arten till stor del på vegetabilier i form av bärris och andra växter. Järpen är stationär året om inom sitt revir (25–50 ha). Etablerade par lämnar inte sitt område så länge miljön är intakt. Inte heller ungfågeln är särskilt rörliga och i de flesta fall sprider de sig endast några få km från födelseviret

A108 Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden, som innehåller en variation både vad det gäller successionsstadier och skogstyper. Arten förekommer sällan i områden under 25 km². Vintertid kräver tjädern äldre successionsfaser av talldominerad skog, där den födosöker tallbarr och tallskott. På sommaren förekommer fågeln i varierande skogstyper, från gammal bärris skog till nybildade hyggen. Våtmarksområden är även av stor betydelse för tjädern, främst på våren då hönan livnär sig på skott av tuvull men även som födosöksplats för kycklingarna, vilka livnär sig på insekter under de första veckorna. Förutom att tjädern kräver mycket stora, variationsrika skogsområden är den starkt knuten till speciella spelplatser, vilka den traditionsbundet besöker.

Hackspettarna – A236 spillkråka och A241 tretåig hackspett

God tillgång på lövträd, framförallt asp, är ett gemensamt krav för hackspettarna. Död ved är en annan viktig faktor. Mindre påverkad, olikåldrad blandskog med inslag av sumpskogar utgör ett lämpligt habitat för hackspettarna. Äldre alstrandskogar är även lämpligt habitat för den tretåiga hackspetten.

Skogsbrand har historiskt sett spelat en viktig roll för hackspettarna på kort sikt genom insektsrikedom på brandfältet och på lång sikt genom bildandet av lövbrännor.

Lämpliga häckningsplatser är grova stammar av främst, asp, tall eller bok. Födan utgörs främst av vedlevande insekter och myror. Rotrötade granar med hästmyror är en favorit hos spillkråka, medan den tretåiga hackspetten gärna äter barkborrar.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Potentiella hot mot ingående naturtyp och arter i Natura 2000-området

Alla former av skogsbruk hotar naturtypen *västlig taiga*. Exempel på skogsbruksåtgärder som leder till förändringar:

- Avverkningar som slutavverkning, gallring, röjning, blädning etc.
- Transporter
- Markberedning, dikning och plantering.
- I och med eventuella avverkningar i området fragmenteras skogen upp vilket leder till – minskad konnektivitet mellan områden, brist på genflöde mellan populationer och kanteffekter i små objekt.

Åtgärder som sker i det runtomliggande skogslandskapet kan indirekt även utgöra hot mot Mammabergets naturtyp och arter. Produktionsinriktat skogsbruk i anslutning till området kan utgöra ett hot mot den gynnsamma bevarandestatusen, exempelvis genom förändrad hydrologi och därmed negativ inverkan på vegetationen. Flera av fågelarterna är beroende av stora arealer med lämplig livsmiljö. Detta kräver ett naturvårdstänkande även utanför Natura-områdets gränser.

Bevarandeåtgärder med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att naturtypen *västlig taiga* samt ingående fågelarter enligt fågeldirektivet uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus i Natura 2000-området Mammaberget.

Gällande regelverk 2006

- Enligt 7 kap 28 § a MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 27 §. *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*
- Järpe och tjäder får jagas på de tider som anges i bilaga 1 till jaktförordningen (1987:905) Övriga tider på året är den fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon.
- Spillkråka och tretåig hackspett är fredade året runt (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon.
- Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Behov av ytterligare bevarandeåtgärder

Lämplig bevarandeåtgärd för Mammaberget är naturreservat som bildas av Länsstyrelsen. Reservatsbildning pågår och reservatsbeslutet uppskattas att fastställas under 2006.

Bevarandestatus idag

9010 Västlig taiga

Nationellt

Naturtypens naturvärden är kopplade till naturlig gammal skog med lång skogskontinuitet, gamla träd och död ved, samt även till brandfält och yngre naturliga successionsstadier. Flera organismgrupper finns representerade bland de karaktärsarter och rödlistade arter som förekommer i naturtypen; insekter, lavar, svampar och mossor.

Denna mycket heterogena naturtyp finns spridd i hela den boreala delen av landet. De största arealerna finns i Norrlandslänen och där finns även mycket av de största naturvärdena, även om områden med höga naturvärden finns i hela landet. Naturvärden kopplade till granskog är speciellt riktade mot nordboreal region, men finns även i sydboreal. Tallskogar, brandfält och triviallövskogar har olika artsammansättning beroende på var i landet de ligger och kan därför ha höga naturvärden i hela den boreala regionen. Vissa trakter i fr.a. delar av Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland, samt i bl.a. Orsa finnmark och nere i sydöstra Kalmar län har en mer påtaglig brandkontinuitet.

Västlig taiga är ett svensk-finskt tillägg och Sverige/Finland har därmed ett särskilt ansvar för naturtypen inom EU. Historiskt sett är förlusten av västlig taiga mycket stor och endast några få procent återstår (ca 3 % av 21 milj. ha) i boreal region. Produktionsskogsbruket är det största hotet mot naturtypen och dess naturvärden. Bristen på död ved, gamla träd och brandfält leder till en utarmning av artstocken och utdöendet av arter ligger inte i fas med den kvarvarande arealen. Mycket tyder på att flera arter endast lever kvar i restpopulationer som kommer att dö ut inom en snar framtid. Det är därför av stor vikt att så mycket som möjligt av naturtypen undantas skogsbruket. Avsaknaden av brand är också ett problem för naturtypens naturliga dynamik och artinnehåll.

Mammaberget

Mammabergets naturskog utgör ett representativt exempel på naturtypen *västlig taiga*. Skogens ålder, struktur och artsammansättning pekar på att naturliga processer formar skogen, även om det dock finns spår från tidigare skogsskötsel. Förekomsten av typiska arterna för *västlig taiga* är god. Här finns arter som lunglav, violettgrå tagellav, bårdlav, tretåig hackspett och tjäder. Flera rödlistade arter är påträffade t ex stor aspticka, aspgelélav och skrovellav. Flera av de ingående arterna är signalarter. Signalarterna indikerar lång skoglig kontinuitet både vad det gäller levande barr- och lövträd men även olika former av död ved. Signalarterna indikerar också att området har hög och jämn luftfuktighet. Fågelarterna och kryptogamerna i området indikerar kontinuitet både på bestånds- och landskapsnivå.

Baserat på ovanstående karaktärer bedöms bevarandestatusen för naturtypen *västlig taiga* inom Mammabergets Natura 2000-område vara gynnsam.

Nationell bevarandestatus för ingående arter i fågeldirektivet

A104 Järpe

Den svenska populationen har uppskattats till drygt 100 000 par. Järpen häckar i samtliga län utom på Gotland. Järpen saknas även på Öland (H-län). Det svenska beståndet beräknas utgöra cirka 17 % av det europeiska utanför Ryssland. Målsättningen bör vara att bevara en livskraftig population om minst 150 000 par och att arten ej försvinner från något av de län där den finns idag. Järpen vill ha tät skog med föryngring av främst gran och med inblandning av al, björk och asp. Hög markfuktighet och förekomst av surdråg, alkärr och bäckar gynnar arten. Lövträdsandelen i reviret bör överstiga 10 % för att området skall accepteras.

Något direkt hot mot artens fortlevnad i Sverige finns ej. Järpen missgynnas dock flerstädes p.g.a. ett intensivt och storskaligt skogsbruk och generellt sett torde arten ha minskat kraftigt under den senaste 40-årsperioden. I starkt fragmenterade skogslandskap med isolerade lämpliga bestånd mindre än 25 ha saknas i allmänhet järpen.

A108 Tjäder

Den svenska tjäderpopulationen har uppskattats till 84 000 - 110 000 par (1990-talets mitt), vilket utgör ca 10 % av det europeiska beståndet (inkl. europeiska Ryssland). Tjädern häckar i samtliga län utom Gotland. På Gotland har inplanteringsförsök gjorts. På norra Öland försvann de sista tjäderna under 1980-talet. Starka minskningar har under de senaste 30 åren registrerats i Götaland och Svealand och även lokalt i Norrland. Orsaken till minskningen av tjäder beror främst på det storskaliga skogsbruket där landskapet kraftigt fragmenteras och stora monokulturer av gran och tall ersätter den tidigare, mer varierade skogen. Totalt sett finns dock inget hot mot artens fortlevnad i Sverige.

A236 Spillkråka

Spillkråkan har under 1900-talet spridit sig söderut i Sverige, troligtvis på grund av att skogsarealen i landets södra del har ökat kontinuerligt. Spillkråkan häckar i samtliga svenska län, dock fåtaligt i Norrlands inland. Det svenska beståndet uppskattas till i storleksordningen 20 000 - 35 000 par. Detta motsvarar ungefär 10 % av det samlade europeiska beståndet på 200 000 - 265 000 par. Beståndet i södra Sverige förefaller vara tämligen stabilt. Utvecklingen i Norrlands inland är mera osäker, främst beroende på de låga tätheterna och att inventeringsunderlaget är väl litet. BirdLife International listar spillkråkan som *secure* i Europa, men menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande.

A241 Tretåig hackspett

Tretåig hackspett häckar regelbundet i mellersta och norra Sverige, men är numera ovanlig söder om den biologiska norrlandsgränsen. Häckande bestånd finns i O, E, D, AB, C, U, T, S, W, X, Y, Z, AC och BD län. Tillfälliga häckningar har konstaterats på Sydsvenska höglandet ner till Hallandsåsen i Skåne. Det svenska beståndet beräknades vid mitten av 1990-talet till mellan 5 500 och 7 500 par, vilket utgör cirka 10 % av det samlade europeiska beståndet på knappt 60 000 par. Arten förekommer främst i den boreala zonen i norra Europa, men reliktbestånd finns i Alperna, Karpaterna och andra bergsområden i Centraleuropa. Det svenska beståndet har minskat kraftigt under hela 1900-talet och i ökande takt efter 1950. Minskningen i de kustnära, av skogsbruk hårdast påverkade delarna av Norrland uppgår

förmodligen till minst 80 %. Som en följd av detta har tyngdpunkten i artens förekomst gradvis förskjutits allt längre in mot de klimatiskt mer utsatta och totalt sett mindre produktiva fjällnära skogsområdena.

Tretåig hackspett är rödlistad i kategorin *sårbar* (VU) i Sverige. BirdLife International listar tretåig hackspett som *declining* i Europa och menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande. Arten är placerad i SPEC kategori 3, vilket innebär att dess utbredning inte är koncentrerad till Europa, men att arten inom regionen har en otillfredsställande bevarandestatus.

Bevarandestatus för fågeldirektivets arter på Mammásberget

Uppgifter om arternas populationsstorlek och trender saknas. Bevarandestatus är oklar men troligen gynnsam.

Uppföljning av bevarandemålen

För att kunna bedöma naturtyper och arters bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

För tillfället pågår ett nationellt projekt där metoder och arbetssätt anpassade för övervakning av Natura 2000 arbetas fram.

Bilaga

1. Karta över Natura 2000-området.

Referenser

Länsstyrelsen Värmland, Miljöenheten. *Fältanteckningar till Mammásbergets naturreservat*. 01-02-01. Karlstad.

Naturvårdsverket. *Natura 2000- Art och naturtypsvisa vägledningar*. (<http://www.naturvardsverket.se>) 04-03-07.

Naturvårdsverket. *Parametrar och metoder för uppföljning i Natura 2000*. Version 4: 2004-05-07.

Nitare, J. 2000. *Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, flora över kryptogamer*. 2:a upplagan. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

SVS Nyckelbiotopsinventering, 95-11-10, 95-11-08.